

มาตรการทางกฎหมายในการส่งเสริมการส่งออกอาหารสำเร็จรูปแช่แข็งไปยังประเทศจีน

Legal Measures to Promote the Export of Frozen Instant Food to China

สุกัลกฤต ลักษณะวงศ์¹, สุชิน กฤตลักษณะวงศ์¹

Sugul Kritalukvong¹, Suchin Kritalukvong¹

บทคัดย่อ

การส่งออกอาหารสำเร็จรูปแช่แข็งจากประเทศไทยไปยังประเทศจีนยังมีโอกาสที่จะเติบโตได้ แต่ทั้งนี้ในปัจจุบันหลักเกณฑ์และขั้นตอนของการส่งออกยังเป็นอุปสรรคต่อการส่งเสริมหรืออำนวยความสะดวกแก่ผู้ประกอบการ

จากการศึกษาพบว่า หลักเกณฑ์และขั้นตอนในการส่งออก ยังคงมีปัญหาและอุปสรรคบางประการ ไม่ว่าจะเป็นความเข้มงวดในการตรวจตราและตรวจโรคสำหรับการนำเข้าสินค้าของเจ้าหน้าที่จีน ระเบียบและขั้นตอนในการนำเข้าสินค้าในแต่ละท้องที่หรือมณฑลมีมาตรฐานการดำเนินการที่แตกต่างกันและเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา และความไม่สะดวกในการขอเอกสารบางอย่างของผู้ประกอบการ ดังนั้นเพื่อเป็นการขจัดปัญหาและอุปสรรคดังกล่าว จึงเห็นควรปฏิบัติดังนี้

- 1) การส่งออกอาหารสำเร็จรูปแช่แข็งควรใช้วิธีการเช่นเดียวกับการส่งออกผลิตภัณฑ์สัตว์น้ำ
- 2) ผู้ส่งออกควรศึกษาถึงระเบียบ หลักเกณฑ์ของการนำเข้าสินค้าในแต่ละท้องที่หรือมณฑล
- 3) หน่วยงานของรัฐควรจัดตั้งศูนย์รับคำขอเอกสารตามจังหวัดต่างๆ ที่มีด่านศุลกากร หรือจัดตั้งศูนย์บริการส่งออกแบบเบ็ดเสร็จขึ้นในแต่ละภูมิภาค

คำสำคัญ : การส่งออก, อาหารสำเร็จรูปแช่แข็ง, ประเทศจีน

Abstract

The exporting of frozen instant foods from Thailand still has opportunities to grow in China. However at present the principle and process of exporting still have some obstacles in supporting or facilitating the entrepreneurs.

The studying found that there are some problems and obstacles in the principle and process of exporting such as the strictness in the China Inspection and Quarantine Bureau, the difference in principle and process in various states which it results in difficulty and inconsistency

¹ อาจารย์ประจำ, สำนักวิชานิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวง

¹ Lecturer, School of Law, Mae Fah Luang University

in the process of importing. Moreover, the inconvenience for the exporter to obtain some specific documentation. Therefore the exporter of frozen instant foods has to commit to the following principles and processes to minimize those problems or obstacles.

- 1) To use the same principle and method as importing seafood products.
- 2) The exporter must carefully study the principle and method of importing products including VAT in different states.
- 3) The government organization should establish a "Centre" for obtaining documentation in each state which has a Custom on exporting or establish a "One Stop Export Service Centre".

Keywords : Export, the frozen instant foods, China

บทนำ

ในปัจจุบันอาหารสำเร็จรูปแช่แข็งเริ่มเป็นที่นิยมแพร่หลายในหลายประเทศ โดยเฉพาะประเทศที่มีการพัฒนาทางเศรษฐกิจ ซึ่งประเทศไทยนับเป็นประเทศหนึ่งที่มีการส่งออกอาหารไปสู่ประเทศต่างๆ ในโลกทั้งในรูปแบบของอาหารสด อาหารแห้ง อาหารสำเร็จรูป และอาหารแช่เย็น แช่แข็ง พร้อมรับประทาน โดยประเทศจีนถือเป็นตลาดส่งออกที่สำคัญของประเทศไทย อันดูได้จากในปี พ.ศ. 2556 มูลค่าการส่งออกสินค้าจากประเทศไทยไปยังประเทศจีนมีมูลค่าถึง 27,238.22 ล้านดอลลาร์สหรัฐ² ประเทศจีนจึงน่าจะเป็นตลาดที่เพิ่มโอกาสในการส่งออกอาหารสำเร็จรูปแช่แข็งของประเทศไทยได้ นอกจากนี้ จากการที่ประเทศจีนมีจำนวนประชากรที่มากถึง 1,300 ล้านคน หรือราวร้อยละ 20 ของจำนวนประชากรโลก ส่งผลให้ความต้องการบริโภคอาหารของชาวจีนยังมีโอกาสขยายตัวได้อีกมากโดยเฉพาะอาหารพร้อมรับประทาน เนื่องจากรูปแบบการใช้ชีวิตของชาวจีนและการพัฒนาระบบการค้าปลีกที่เปลี่ยนแปลงไป ดังนี้

1) รูปแบบการดำเนินชีวิตของชาวจีนในเมืองใหญ่มีความเร่งรีบมากขึ้นอันเป็นผลจากการพัฒนาเศรษฐกิจโดยเฉพาะในเมืองสำคัญ อาทิ ปักกิ่ง เซี่ยงไฮ้

กวางโจว และเซินเจิ้น ขณะที่กลุ่มคนวัยทำงานและกลุ่มนักศึกษา มีการแยกตัวออกมาจากครอบครัวมากขึ้น ทำให้ความต้องการอาหารพร้อมบริโภคและอาหารที่สามารถเก็บได้นานมีแนวโน้มเพิ่มขึ้น

2) ร้านค้าปลีกสมัยใหม่ขยายตัวอย่างรวดเร็ว โดยเฉพาะซูเปอร์มาร์เก็ตและไฮเปอร์มาร์เก็ต ส่งผลให้มีช่องทางเพิ่มขึ้นในการจำหน่ายสินค้าผู้บริโภคโดยตรง ประกอบกับร้านค้าปลีกสมัยใหม่ดังกล่าวเน้นจำหน่ายสินค้าอาหารด้วยการเน้นมาตรฐานในการรักษาความเย็นในตู้แช่เย็นแช่แข็ง อีกทั้งมีระบบโลจิสติกส์ในการขนส่งสินค้าอาหารแบบ Cold Chain ทำให้สินค้ามีคุณภาพและช่วยให้อาหารแช่เย็นแช่แข็งได้รับความนิยมเพิ่มขึ้นด้วย

3) การขยายตัวของครัวเรือนที่มีตู้เย็นเป็นผลจากรายได้ของครอบครัวชาวจีนที่สูงขึ้นอย่างต่อเนื่องตามการขยายตัวทางเศรษฐกิจ การขยายตัวของครัวเรือนที่ใช้ตู้เย็นเป็นปัจจัยที่ช่วยขยายตลาดกลุ่มผู้บริโภคอาหารแช่เย็นแช่แข็งพร้อมรับประทานไปสู่ครัวเรือนที่อาศัยอยู่ในเขตชานเมืองและเขตชนบทมากขึ้น

4) ชาวจีนมีรสนิยมการบริโภคแบบตะวันตกเพิ่มขึ้น รูปแบบการบริโภคอาหารของชาวจีนโดยเฉพาะในเมืองใหญ่ได้เปลี่ยนแปลงไปจากอดีต โดย

² กรมเจรจาการค้าระหว่างประเทศ กระทรวงพาณิชย์ "การค้าระหว่างประเทศของไทยกับประเทศคู่เจรจา FTA ปี 2556", สืบค้นเมื่อวันที่ 21 กันยายน พ.ศ. 2557 จาก http://www.thaifita.com/ThaiFTA/Portals/0/thaitrade_FTAdec2556.pdf.

คนจีนยุคใหม่ไม่มีเวลาไปเดินตลาดสดทุกวันเพื่อซื้อวัตถุดิบมาปรุงอาหารรับประทานทุกมื้อ แต่จะนิยมซื้ออาหารกึ่งสำเร็จรูปหรืออาหารแช่แข็งจากไฮเปอร์มาร์เก็ต ซูเปอร์มาร์เก็ต หรือร้านสะดวกซื้อใกล้บ้านหรือใกล้ที่ทำงานแทน

อาหารสำเร็จรูปแช่แข็งเป็นสินค้าที่มีแนวโน้มขยายตัวอย่างต่อเนื่องด้วยมูลค่าจำหน่ายที่เพิ่มขึ้นเฉลี่ยร้อยละ 15 ในช่วงปีพ.ศ.2548-2552 สาเหตุหลักมาจากรูปแบบการใช้ชีวิตประจำวันที่เร่งรีบมากขึ้นของชาวจีนโดยเฉพาะในเมืองสำคัญทางธุรกิจอีกทั้งรสนิยมการบริโภคของชาวจีนที่เปลี่ยนแปลงไปจากอดีต³

นอกจากนี้ ผู้ส่งออกอาหารสำเร็จรูปแช่แข็งของไทยมีโอกาสดูแลตลาดอาหารสำเร็จรูปแช่แข็งในประเทศจีนเพิ่มขึ้นได้ เนื่องจากสามารถอาศัยประโยชน์จากสิทธิพิเศษทางภาษีภายใต้ข้อตกลงเขตการค้าเสรีอาเซียน-จีน (ACFTA) ซึ่งประเทศจีนได้มีการปรับลดอัตราภาษีนำเข้าให้แก่สินค้าที่มาจากอาเซียนเหลือร้อยละ 0 สำหรับสินค้าหลายประเภท ตั้งแต่ปี พ.ศ.2553

เมื่อการส่งออกอาหารสำเร็จรูปแช่แข็งของประเทศไทยไปยังประเทศจีนยังมีโอกาสเติบโตได้อีก ดังนั้นเพื่อเป็นข้อมูลให้กับผู้ส่งออก การศึกษาวิจัยฉบับนี้จึงมุ่งเน้นศึกษาถึงหลักเกณฑ์และขั้นตอนที่เกี่ยวข้องกับการส่งออกอาหารสำเร็จรูปแช่แข็งไปยังประเทศจีน ทั้งที่เป็นกฎหมายของประเทศไทยและของประเทศจีน จากนั้นจะทำการวิเคราะห์ว่าหลักเกณฑ์และขั้นตอนดังกล่าวมีปัญหาหรืออุปสรรคต่อการส่งเสริมหรืออำนวยความสะดวกในการส่งออกอาหารสำเร็จรูปแช่แข็งหรือไม่อย่างไร พร้อมทั้งเสนอแนะมาตรการหรือวิธีการที่ช่วยขจัดปัญหาหรืออุปสรรคดังกล่าวต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาถึงสิทธิประโยชน์ทางภาษีของการส่งออก-นำเข้าอาหารสำเร็จรูปแช่แข็งภายใต้ข้อตกลงเขตการค้าเสรีอาเซียน-จีน (ACFTA)
2. เพื่อศึกษาหลักเกณฑ์และขั้นตอนที่เกี่ยวข้องกับการส่งออกและนำเข้าอาหารสำเร็จรูปแช่แข็งของประเทศไทยและของประเทศจีน
3. เพื่อนำหลักเกณฑ์และขั้นตอนที่เกี่ยวข้องดังกล่าวมาวิเคราะห์ และเสนอแนะมาตรการทางกฎหมายและวิธีการที่เป็นการส่งเสริมการส่งออกอาหารสำเร็จรูปแช่แข็งไปยังประเทศจีน

วิธีการศึกษา

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการศึกษาวิจัยในเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) มีวิธีการวิจัยโดยค้นคว้าจากเอกสาร (Documentary Research)

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยจะทำการศึกษาเอกสารข้อมูลที่เกี่ยวข้องเช่น กฎหมาย ระเบียบข้อบังคับและประกาศของทางราชการ บทความ วิทยานิพนธ์ งานวิจัย เอกสารทางวิชาการต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง ทั้งในประเทศไทยและประเทศจีน รวมถึงการสัมภาษณ์เจ้าหน้าที่ผู้มีอำนาจหน้าที่และผู้ประกอบการที่เกี่ยวข้องกับการส่งออกอาหารสำเร็จรูปแช่แข็งไปยังประเทศจีนเพื่อนำมาพิจารณาว่ากฎ ระเบียบที่เกี่ยวข้องกับการส่งออกและการนำเข้าเป็นอุปสรรคต่อการส่งออกอาหารสำเร็จรูปแช่แข็งหรือไม่ ซึ่งผู้วิจัยได้แบ่งขั้นตอนการวิจัยออกเป็น 3 ส่วน ดังต่อไปนี้

ส่วนที่ 1 ได้แก่ การศึกษาวิจัยในเรื่องข้อตกลงเขตการค้าเสรีอาเซียน-จีน (Asean-China Free Trade Agreement : ACFTA) เพื่อให้ทราบ

³ ส่วนวิจัยธุรกิจ 1 ฝ่ายวิจัยธุรกิจ ธนาคารเพื่อการส่งออกและนำเข้าแห่งประเทศไทย. “ตลาดสินค้าพร้อมรับประทานในจีน...โอกาสดีของผู้ส่งออกไทย” สืบค้นเมื่อวันที่ 4 มกราคม พ.ศ.2556 จาก www.exim.go.th/doc/newsCenter/9753.pdf.

ถึงความเป็นมาของเขตการค้าเสรีอาเซียน-จีน และสิทธิประโยชน์ต่างๆ ที่ประเทศในอาเซียนจะได้รับจากข้อตกลงดังกล่าว

ส่วนที่ 2 ได้แก่ การศึกษาวิจัยกฎหมายระเบียบ ข้อบังคับ ที่เกี่ยวข้องกับการส่งออกและนำเข้าอาหารสำเร็จรูปแช่แข็งของประเทศไทยและของประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีน

ส่วนที่ 3 ได้แก่ การวิเคราะห์ปัญหาของกฎหมายที่เป็นอุปสรรคต่อการส่งออกอาหารสำเร็จรูปแช่แข็งจากประเทศไทยไปยังประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีน และเสนอแนะมาตรการหรือวิธีการที่เป็นการอำนวยความสะดวกแก่ผู้ส่งออกเพื่อนำไปสู่การเพิ่มปริมาณการส่งออกให้มากขึ้น

ผลการศึกษา

ในการส่งออกอาหารสำเร็จรูปแช่แข็งจากประเทศไทยไปยังประเทศจีน ผู้ประกอบการอาหารสำเร็จรูปแช่แข็งของไทยสามารถอาศัยประโยชน์จากสิทธิพิเศษทางภาษีภายใต้ข้อตกลงเขตการค้าเสรีอาเซียน-จีน (ACFTA) ซึ่งประเทศจีนได้มีการปรับลดอัตราภาษีนำเข้าให้แก่สินค้าที่มาจากประเทศในอาเซียนเหลือร้อยละ “ศูนย์” แต่ทั้งนี้ผู้ประกอบการที่ส่งออกจะต้องมีหนังสือรับรองถิ่นกำเนิดสินค้าจากประเทศที่ส่งออกเพื่อนำไปแสดงประกอบการนำสินค้าเข้าไปยังประเทศจีน ซึ่งตามข้อตกลงเขตการค้าเสรีอาเซียน-จีน สินค้าที่จะได้ถิ่นกำเนิดสินค้าในอาเซียน จะต้องเป็นสินค้าที่ใช้วัตถุดิบภายในประเทศอาเซียนทั้งหมด (Wholly Obtained)⁴ หรือต้องมีมูลค่าของวัตถุดิบที่ใช้ภายในประเทศอาเซียนไม่ต่ำกว่าร้อยละ 40 โดยสามารถนำมูลค่าของวัตถุดิบจากทุกประเทศสมาชิกอาเซียนมารวมกันได้⁵

การส่งออกอาหารสำเร็จรูปแช่แข็งจากประเทศไทยไปยังประเทศจีน ผู้ประกอบการจำเป็นต้องศึกษาถึงหลักเกณฑ์และขั้นตอนการส่งออกของประเทศไทย และหลักเกณฑ์และขั้นตอนการที่จะนำอาหารสำเร็จรูปแช่แข็งเข้าไปยังประเทศจีนเสียก่อน

โดยจากการศึกษาของคณะผู้วิจัยพบว่า หลักเกณฑ์และขั้นตอนในการจะส่งออกอาหารสำเร็จรูปแช่แข็งไปยังประเทศจีน มีหลักเกณฑ์และขั้นตอน ดังนี้

1. หลักเกณฑ์และขั้นตอนที่เกี่ยวข้องกับการส่งออกอาหารสำเร็จรูปแช่แข็งของประเทศไทย หลักเกณฑ์และขั้นตอนที่ผู้ประกอบการที่ต้องการส่งออกอาหารสำเร็จรูปแช่แข็งไปยังประเทศจีนจะต้องปฏิบัติมีอยู่ 3 ขั้นตอนใหญ่ๆ คือ

1.1 การขอหนังสือรับรองสุขอนามัยด้านอาหาร (Health Certificate)

การส่งออกสินค้าประเภทอาหารซึ่งรวมถึงอาหารสำเร็จรูปแช่แข็ง ประเทศจีนมีข้อกำหนดเกี่ยวกับสิ่งปนเปื้อนทั้งทางเคมีและทางจุลชีวเวตลอดจนซากสัตว์สิ่งสกปรกและสารพิษต่างๆ ซึ่งจะมีการตรวจวิเคราะห์อยู่เป็นประจำ อาหารสำเร็จรูปแช่แข็งซึ่งมีปริมาณสิ่งเจือปนดังกล่าวสูงกว่าที่ประเทศจีนกำหนด อาจถูกกักหรือห้ามนำเข้าไปในประเทศ ดังนั้น การส่งออกอาหารสำเร็จรูปแช่แข็ง ผู้ประกอบการจึงต้องมีหนังสือรับรองคุณภาพอนามัยอาหารแสดงให้หน่วยงานของประเทศจีนทราบถึงความปลอดภัยในการบริโภคไปด้วย เจ้าหน้าที่จึงจะอนุญาตให้นำเข้าได้ โดยหนังสือรับรองสุขอนามัยด้านอาหารที่ผู้ประกอบการจะต้องดำเนินการขอต่อหน่วยงานที่มีอำนาจหน้าที่ ได้แก่ หนังสือรับรองสุขลักษณะ (Sanitary Certificate) และหนังสือรับรองเรื่องสารปรอท (Mercury Certificate) ซึ่งหนังสือรับรองดังกล่าวผู้ประกอบการสามารถขอได้ที่หน่วยงานของรัฐหลายหน่วยงาน เช่น กรมวิทยาศาสตร์การแพทย์ กระทรวงสาธารณสุข หรือกรมวิชาการเกษตร กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ เป็นต้น

⁴ กฎว่าด้วยแหล่งกำเนิดสินค้า ข้อ 3.

⁵ กฎว่าด้วยแหล่งกำเนิดสินค้า ข้อ 4.

1.2 การตรวจสอบสิทธิพิเศษทางภาษีศุลกากรและขอหนังสือรับรองถิ่นกำเนิดสินค้า

อาหารสำเร็จรูปแช่แข็งมีพิกัดอัตราศุลกากรตอนที่ 21.06 ซึ่งเป็นสินค้าที่ไม่มีการควบคุมการส่งออกแต่อย่างใดและได้รับยกเว้นอากรขาออก อีกทั้งการส่งออกอาหารสำเร็จรูปแช่แข็งไปยังประเทศจีน ผู้ส่งออกยังได้รับสิทธิประโยชน์จากข้อตกลงเขตการค้าเสรีอาเซียน-จีน (ACFTA) ซึ่งประเทศจีนได้มีการปรับลดอัตราภาษีนำเข้าให้แก่สินค้าที่มาจากอาเซียนเหลือร้อยละ 0 ตั้งแต่ปี พ.ศ.2553 โดยที่สินค้านี้จะต้องมีหนังสือรับรองถิ่นกำเนิดสินค้า (FORM E) ที่ออกโดยหน่วยงานที่มีอำนาจหน้าที่ของประเทศไทย ซึ่งได้แก่ กรมการค้าต่างประเทศ กระทรวงพาณิชย์ และหน่วยงานอื่นที่กรมการค้าต่างประเทศมอบหมาย คือ หอการค้าแห่งประเทศไทยและสภาอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทยทั้งนี้ ผู้ประกอบการสามารถยื่นคำขอหนังสือรับรองถิ่นกำเนิดสินค้าได้ 2 รูปแบบ คือ แบบเป็นเอกสาร หรือแบบผ่านทางระบบอินเทอร์เน็ตตามที่ผู้ประกอบการจะสะดวก

1.3 พิธีการศุลกากร

ในขั้นตอนนี้ผู้ส่งออกอาจมีความจำเป็นต้องใช้บริการของ “ตัวแทนออกของศุลกากร” หรือ Customs Broker หรือ Shipping Agent เนื่องจากในขั้นตอนดังกล่าวมีรายละเอียดค่อนข้างมากจึงจำเป็นต้องใช้บริการของผู้ที่ชำนาญ โดยในขั้นตอนการผ่านพิธีการศุลกากรสามารถทำได้ 2 รูปแบบ ซึ่งมีรายละเอียดขั้นตอนที่แตกต่างกัน คือ การผ่านพิธีการศุลกากรแบบเอกสารกับการผ่านพิธีการศุลกากรแบบทางอิเล็กทรอนิกส์ (e-Export)

2. หลักเกณฑ์และขั้นตอนที่เกี่ยวข้องกับการนำเข้าอาหารสำเร็จรูปแช่แข็งของประเทศจีน ก่อนที่ผู้ประกอบการจะนำเข้าอาหารสำเร็จรูปแช่แข็งเข้าไปยังประเทศจีนได้ อาหารดังกล่าวจะต้องได้คุณภาพตามมาตรฐานความปลอดภัยด้านอาหารแห่งชาติจีน ภายใต้กฎหมายว่าด้วยความปลอดภัยทางด้านอาหาร (Food Safety Law : FSL) ที่ออก

มาเมื่อปี ค.ศ.2009 ซึ่งกฎหมายดังกล่าวได้กำหนดสิ่งที่ผู้ประกอบการจะต้องปฏิบัติก่อนที่จะมีการนำเข้าสินค้าประเภทอาหารเอาไว้ 3 ประการ ดังนี้

2.1 ผู้ประกอบการต้องยื่นขอตรวจตราและตรวจโรคสำหรับการนำเข้าสินค้า

การที่ผู้ประกอบการจะนำเข้าอาหารสำเร็จรูปแช่แข็งผ่านด่านศุลกากรของประเทศจีนได้สินค้านี้จะต้องได้คุณภาพตามมาตรฐานความปลอดภัยด้านอาหารแห่งชาติจีน โดยต้องผ่านการตรวจสอบและได้รับหนังสือรับรองความปลอดภัยทางด้านอาหารจากสำนักงานตรวจตราและตรวจโรคสำหรับการเข้าออกผ่านแดนแห่งประเทศจีน (China Entry-Exit Inspection and Quarantine Bureau : CIQ) ซึ่งผู้นำเข้าสามารถยื่นคำร้องขอตรวจสอบต่อสำนักงานตรวจตราและตรวจโรคสำหรับการเข้าออกผ่านแดนแห่งประเทศจีน (CIQ) ณ ท่าเรือที่มีการนำเข้าสินค้า หรือ ณ ท่าเรือที่จะมีการนำเข้าสินค้าเข้ามาตามที่ได้รับไว้ในเอกสาร และเมื่อได้รับหนังสือรับรองแล้วผู้นำเข้าจึงจะสามารถนำสินค้าผ่านแดนเข้าไปยังประเทศจีนได้

โดยอาหารสำเร็จรูปแช่แข็งที่จะนำเข้าผ่านแดนเข้าไปยังประเทศจีนได้จะต้องไม่มีส่วนผสมของยา และต้องมีการบรรจุหีบห่อเป็นซองเล็ก แล้วบรรจุรวมเป็นซองใหญ่ หรือมีฉลากที่ต้องใช้วัสดุที่ปราศจากสารพิษมาทำเป็นภาชนะสำหรับบรรจุหีบห่อ อีกทั้งข้อมูลอธิบายสำหรับสินค้าอาหารนั้นต้องเป็นข้อมูลที่ถูกต้องตามความจริงทุกประการ และสัดส่วนของสารปรุงแต่งในสินค้าอาหาร ต้องปฏิบัติตามกฎเกณฑ์ที่เกี่ยวข้องของประเทศจีน โดยผู้นำเข้าสินค้าอาหารต้องแสดงเอกสารรับรองการตรวจสอบสารปรุงแต่งในอาหารของประเทศผู้ส่งออกนอกจากนี้ ผลิตภัณฑ์อาหารที่มีการบรรจุภัณฑ์ล่วงหน้าที่จะนำเข้ามานั้นต้องมีฉลากภาษาจีน หนังสืออธิบายภาษาจีน ฉลากและหนังสืออธิบายต้องเป็นไปตามบทบัญญัติแห่งกฎหมาย ข้อบังคับ และข้อกำหนดมาตรฐานของประเทศจีนในด้านความปลอดภัยในผลิตภัณฑ์อาหาร ต้องแสดง

สถานที่ผลิตผลิตภัณฑ์อาหาร รวมถึงชื่อ ที่อยู่ วิธีการติดต่อของตัวแทนในประเทศจีน⁶

ในการยื่นคำร้องขอตรวจสอบครั้งแรก ผู้นำเข้าจะต้องยื่นหนังสืออนุญาตประกอบกิจการและหนังสือรับรองโดยรัฐบาลของผู้นำเข้าต่อสำนักงานตรวจตราและตรวจโรคสำหรับการเข้าออกผ่านแดนแห่งประเทศจีน (CIQ) เพื่อยื่นคำร้องขอลงบันทึกจดทะเบียน หลังจากนั้น เมื่อผู้นำเข้าได้รับหมายเลขการยื่นตรวจสำหรับที่จะทำการยื่นตรวจสอบแล้ว ผู้นำเข้าจึงจะสามารถทำการยื่นคำร้องขอตรวจตราและตรวจโรคสำหรับการนำเข้าสินค้าได้ทั้งนี้ บุคคลผู้มีสิทธิยื่นคำร้องขอตรวจสอบ นอกจากผู้นำเข้าสินค้าที่มีสิทธิยื่นคำร้องแล้ว ผู้ที่รับและนำสินค้าไปใช้ หรือตัวแทนรับของ หรือบุคคลที่มีความเกี่ยวข้องกับการค้าระหว่างประเทศ สามารถเป็นผู้ยื่นคำร้องขอตรวจตราและตรวจโรคสำหรับการนำเข้าสินค้าได้

ผู้ยื่นคำร้องขอตรวจสอบจะต้องจัดเตรียมเอกสารหลักฐานที่เกี่ยวข้องให้ครบถ้วน โดยต้องกรอกข้อมูลในใบคำร้องขอตรวจสอบให้สมบูรณ์ชัดเจน ครบถ้วนถูกต้องทุกรายการ และประทับตราหน่วยงานในใบคำร้องขอตรวจสอบ โดยห้ามมิให้เพิ่มเติมแก้ไข นอกจากนี้ ต้องยื่นเอกสารรับรองที่เกี่ยวข้องกับการนำสินค้าเข้าไปยังประเทศจีน เช่น

(1) ในการยื่นตรวจสอบสำหรับการนำเข้าผ่านแดน ให้กรอกใบยื่นตรวจสอบสินค้านำเข้าผ่านแดนและยื่นเอกสารที่เกี่ยวข้องอื่นๆ เช่น สัญญาซื้อขาย ใบเสร็จ ใบตราส่ง Letter of credit เป็นต้น

(2) สินค้าทั้งหมดที่ต้องทำการยื่นคำร้องขออนุญาตด้านความปลอดภัยในคุณภาพและจดทะเบียนสุขอนามัย หรือต้องยื่นคำร้องขอพิจารณาอนุญาตด้านอื่นๆ ต้องยื่นเอกสารรับรองต่างๆ ที่เกี่ยวข้องดังกล่าวด้วย

(3) การตรวจสอบคุณสมบัติของสิ่งของนั้น ต้องยื่นหนังสือรับรองคุณสมบัติของสินค้าจากต่างประเทศหรือหนังสือรับรองประกันคุณภาพ

หนังสือแสดงรายละเอียดการใช้ผลิตภัณฑ์ รวมถึงเอกสารมาตรฐานและเทคนิคที่เกี่ยวข้อง โดยยื่นรวมกันไปและแนบตัวอย่างสินค้าแนบไปพร้อมกัน และให้คำนวณราคาตามระดับของสินค้าและปริมาณและให้ยื่นคำร้องขอวินิจฉัยระบุน้ำหนักด้วยในขณะเดียวกัน เป็นต้น

เมื่อเจ้าพนักงานตรวจสอบของสำนักงานตรวจตราและตรวจโรคได้รับคำร้องขอตรวจสอบและเอกสารหลักฐานต่างๆ แล้ว ก็จะตรวจสอบความถูกต้องของเอกสาร ในกรณีที่เอกสารไม่ถูกต้องครบถ้วน เจ้าพนักงานจะแจ้งรายการที่ไม่ถูกต้องและส่งกลับให้ผู้ยื่นตรวจสอบเพื่อทำการเพิ่มเติมหรือแก้ไขเปลี่ยนแปลง

ในกรณีที่เอกสารหลักฐานต่างๆ ถูกต้อง เจ้าพนักงานผู้รับการยื่นตรวจสอบจะจัดทำการยื่นตรวจสอบและทำการลงบันทึกการยื่นตรวจสอบสถิติการยื่นรายงานในระบบอินเทอร์เน็ตของสำนักงานตรวจตราและตรวจโรค จากนั้นก็จัดพิมพ์และเซ็นรับใบยื่นรายงาน หลังจากนั้น เจ้าพนักงานจะคำนวณค่าธรรมเนียม เมื่อเจ้าพนักงานได้ทำการรับรองว่าถูกต้องแล้ว ก็จะพิมพ์ใบค่าธรรมเนียมให้แก่ผู้ยื่นตรวจสอบเพื่อชำระเงินค่าธรรมเนียมต่อไป หลังจากที่ผู้ยื่นตรวจสอบได้ชำระค่าธรรมเนียมการตรวจตราและตรวจโรคแล้ว เจ้าพนักงานผู้รับการยื่นตรวจสอบจะออกไปผ่านสินค้า เมื่อหัวหน้าผู้ควบคุมการตรวจได้พิจารณาอนุมัติและผ่านเกณฑ์มาตรฐานในการตรวจตราและตรวจโรคจากการตรวจสอบที่สถานที่จริงโดยหน่วยงานตรวจสอบแล้ว หน่วยงานตรวจสอบจะเซ็นออกใบผ่านสินค้าให้แก่ผู้ยื่นตรวจสอบ และต่อจากนั้นหน่วยงานตรวจสอบหรือองค์การตรวจตราและตรวจโรคจะทำการตรวจตราและตรวจโรคหรือติดตามการตรวจตราและตรวจโรคโดยแยกตามรายการที่ได้ยื่นตรวจสอบต่อไป

⁶ กฎหมายว่าด้วยความปลอดภัยทางด้านอาหาร ค.ศ.2009 มาตรา 66.

ในกรณีนี้จำเป็นต้องทำการตรวจสอบที่สถานที่จริง เจ้าพนักงานจะไปทำการตรวจสอบยังสถานที่จริง โดยในการตรวจสอบที่สถานที่จริงนั้น ให้ทำการตรวจโรค ตรวจสอบบรรจุภัณฑ์และทำการฆ่าเชื้อในขั้นแรกสำหรับการนำเข้าผ่านแดนที่ท่าเรือ และจะทำการสุ่มเลือกผลิตภัณฑ์ตัวอย่างตามจำนวนที่กำหนดและที่จำเป็นต้องทำการตรวจตราและตรวจโรคที่ห้องตรวจ โดยทำการปิดผนึกและส่งไปทำการตรวจโรคที่ห้องตรวจ โดยเป็นไปตามมาตรฐานการตรวจโรคหรือตามกฎหมายที่เกี่ยวข้อง

หลังจากที่ได้ทำการตรวจตราและตรวจโรคที่สถานที่จริงหรือได้ทำการตรวจโรคที่ห้องตรวจสอบแล้วพบว่าสินค้าไม่ผ่านเกณฑ์มาตรฐาน ให้ทำการจัดการด้วยวิธีต่างๆ เช่น กำจัด ฆ่า ทำลาย หรือเปลี่ยนสินค้าตามข้อกำหนดที่เกี่ยวข้อง และทำการตรวจตราและตรวจโรคใหม่อีกครั้ง

เมื่อได้ทำการตรวจตราและตรวจโรคหรือผ่านกระบวนการตรวจตราและตรวจโรคเสร็จสิ้นแล้ว หน่วยงานที่ทำการตรวจสอบจะออกรายงานผลการตรวจตราและตรวจโรคตามผลของการตรวจตราและตรวจโรค และจะพิจารณาว่าผ่านเกณฑ์หรือไม่ผ่านเกณฑ์มาตรฐาน ในกรณีที่ผ่านเกณฑ์มาตรฐาน ก็จะออกใบรับรองโดยหัวหน้าผู้ควบคุมหน่วยงาน และจะส่งต่อไปยังหน่วยงานตรวจสอบต่อไป

เมื่อหน่วยงานตรวจสอบทำการพิจารณารายงานการตรวจตราและตรวจโรค ใบรับรองและเอกสารการชำระเงินที่เกี่ยวข้องแล้ว ในกรณีที่ผ่านเกณฑ์มาตรฐาน ก็จะออกใบรับรองการตรวจตราและตรวจโรคให้แก่ผู้ยื่นตรวจสอบ

แต่ถ้าในกรณีที่การตรวจตราและตรวจโรคโดยหน่วยงานตรวจสอบไม่ผ่านเกณฑ์มาตรฐานของหน่วยงานตรวจสอบ ก็จะออกไปแจ้งคืนสินค้าหรือทำลายสินค้าเนื่องจากห้ามนำเข้าผ่านแดนหรือผล

การตรวจโรคไม่ผ่านเกณฑ์มาตรฐาน และแจ้งหน่วยงานที่เกี่ยวข้องให้จัดการคืนสินค้าหรือทำลายต่อไป⁷

2.2 ผู้ประกอบการต้องยื่นขอใบรับรองฉลากสินค้าอาหารนำเข้า

การยื่นขออนุมัติฉลากสินค้าอาหารนำเข้าก่อน จะต้องยื่นคำร้องขออนุมัติต่อสำนักงานตรวจตราและตรวจโรคสำหรับการเข้าออกผ่านแดนแห่งประเทศจีน (China Entry-Exit Inspection and Quarantine Bureau: CIQ) ที่ประจำแต่ละมณฑลหรือยื่นต่อสำนักงานใหญ่ที่กรุงปักกิ่ง เพื่อขอใบรับรองฉลากสินค้าอาหารนำเข้า โดยผู้ประกอบการจะต้องจัดเตรียมเอกสารในการยื่นขอใบรับรองฉลากสินค้าอาหารนำเข้า ดังต่อไปนี้

- (1) แบบฟอร์มการขออนุมัติฉลากอาหาร
- (2) ฉลากสินค้าที่ออกแบบแล้วและรายละเอียดในการใช้
- (3) ข้อมูลเกี่ยวกับรายละเอียดที่ระบุบนฉลากสินค้า
- (4) กฎระเบียบที่เกี่ยวข้องกับฉลากอาหารของประเทศที่ส่งออกสินค้าอาหาร
- (5) ตัวอย่างฉลากสินค้าอาหาร 6 ชุด กรณีไม่สามารถนำส่งฉลากอาหารได้ ให้อนุโลมใช้เป็นรูปภาพที่เห็นได้ชัดเจน
- (6) เอกสารอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องตามที่เจ้าหน้าที่ร้องขอ

ทั้งนี้ รายละเอียดของฉลากอาหารที่นำเข้าจะต้องถูกต้องตรงกับความเป็นจริง และจะต้องเป็นภาษาจีน โดยรายการที่จะต้องแสดงในฉลากสินค้าอาหาร จะต้องมียละเอียดระบุรายการ ดังต่อไปนี้

- Product's Name
- Ingredients
- Standard Code
- Approved Label

⁷ สำนักงานยุทธศาสตร์การพาณิชย์ กระทรวงพาณิชย์, “สิ่งที่ควรทราบและขั้นตอนในการยื่นตรวจตราและตรวจโรคสำหรับการเข้าออกผ่านแดน” สืบค้นเมื่อวันที่ 19 มกราคม พ.ศ.2557 จาก <http://www.chineselawclinic.moc.go.th>.

- Production Date
- Preservation Period
- Storage Method
- Manufacture's Name and Address
- Quarantine and Sanitary Registration

and Certificate Registration Number

นอกจากนี้ ในการยื่นขอใบรับรองฉลากสินค้าอาหารนำเข้า ผู้ประกอบการจะต้องมีตัวอย่างอาหารนั้นๆ มายื่น เพื่อทำการตรวจสอบคุณภาพตามมาตรฐานที่กำหนดด้วย

ในกรณีที่ชนิดของสินค้าและวิธีการมีความเหมือนกัน แต่มีความแตกต่างในเรื่องของการบรรจุหีบห่อเท่านั้น ผู้ประกอบการสามารถนำมายื่นขอฉลากอาหารเป็นประเภทเดียวกันได้

เมื่อเจ้าหน้าที่ได้รับเอกสารต่างๆ ที่เกี่ยวข้องครบถ้วนแล้ว จะดำเนินการพิจารณา หากเห็นว่าฉลากสินค้าอาหารและเอกสารต่างๆ ของผู้นำเข้าถูกต้องตามกฎหมาย ข้อบังคับ และมาตรฐานของประเทศจีนแล้ว ก็จะดำเนินการออกใบรับรองฉลากสินค้าอาหารนำเข้าให้แก่ผู้นำเข้า ซึ่งผู้นำเข้าจะต้องแสดงใบรับรองดังกล่าวเมื่อมีการนำเข้าสินค้าอาหารนั้นเข้าไปยังประเทศจีน มิฉะนั้นจะไม่สามารถทำเรื่องตรวจสอบสินค้านำเข้าจากหน่วยงานตรวจตราและตรวจโรคสำหรับการเข้าออกผ่านแดนประจำท้องถิ่นนั้นๆ ได้

โดยในการตรวจสอบฉลากสินค้าอาหารนำเข้า เจ้าหน้าที่จะตรวจสอบว่าสินค้าที่นำเข้าตรงกับสินค้าตัวอย่างที่ได้รับอนุญาต รายละเอียดของสินค้าที่แสดงบนฉลากตรงกับสินค้านั้น และฉลากอาหารนำเข้าที่ได้รับอนุญาตสามารถจัดจำหน่ายในประเทศที่ยื่นขอได้ จึงจะอนุญาตให้มีการนำเข้าสินค้าอาหารนั้น

ในเรื่องของฉลากสินค้า นอกจากผู้ประกอบการต้องปฏิบัติตามหลักเกณฑ์ที่กล่าวมาข้างต้นแล้ว ฉลากสินค้าที่ติดอยู่ในสินค้าอาหารสำเร็จรูปแช่แข็งที่นำเข้าไปยังประเทศจีน จะต้องมีลักษณะและรายละเอียดดังต่อไปนี้ด้วย

(1) ฉลากสินค้าอาหารต้องไม่แยกจากหีบห่อบรรจุอาหาร

(2) รายละเอียดทั้งหมดในฉลากสินค้าอาหาร ต้องไม่ลบเลือนหรือหลุดลอกได้ง่ายในระหว่างการเคลื่อนย้ายสินค้า โดยต้องรับประกันให้ผู้บริโภคที่ซื้อสินค้าอาหารหรือเวลาบริโภคมองเห็นสินค้าและอ่านได้ชัด

(3) รายละเอียดทั้งหมดในฉลากสินค้าอาหาร จะต้องเห็นได้ชัด รายละเอียดย่อ ตัวอักษรสัญลักษณ์และรูปภาพต้องสามารถมองเห็นได้โดยตรง เข้าใจง่าย ในส่วนของพื้นหลังและตัวอักษรให้ใช้สีที่ตัดกันอย่างเห็นได้ชัด

(4) ชื่อของสินค้าต้องอยู่บนตำแหน่งฉลากที่เห็นได้ชัด ทั้งนี้ชื่อของสินค้าและปริมาตรสุทธิต้องอยู่ในระนาบเดียวกัน

(5) ตัวอักษรที่ปรากฏบนฉลากสินค้าอาหารต้องเป็นแบบมาตรฐานตัวอักษรภาษาจีนทั้งนี้สามารถใช้การสะกดตัวอักษรแบบพินอินควบคู่กันได้ โดยพินอินต้องสะกดถูกต้องและมีขนาดไม่ใหญ่กว่าตัวอักษรภาษาจีน นอกเหนือไปจากนี้ตัวอักษรที่ปรากฏบนฉลากสินค้าอาหารยังสามารถใช้ภาษาชนกลุ่มน้อยหรือภาษาต่างประเทศได้ แต่เนื้อหาต้องเกี่ยวข้องกับความหมายภาษาจีนอย่างชัดเจน ทั้งนี้ตัวอักษรภาษาต่างประเทศที่ใช้จะต้องมีขนาดไม่ใหญ่กว่าตัวอักษรภาษาจีน

(6) หน่วยวัดปริมาณที่ใช้ในมาตรฐานฉลากสินค้าอาหารต้องตรงกับหน่วยวัดปริมาณที่กำหนดไว้ในกฎหมายของประเทศจีน เช่น

หน่วยวัดมาตรฐานคุณภาพได้แก่ g/กรัม kg/กิโลกรัม

หน่วยวัดมาตรฐานปริมาตรได้แก่ ML, ml/มิลลิลิตร L/ลิตร

(7) เนื้อหาฉลากสินค้าอาหารที่ระบุต้องไม่มีความผิดพลาดหรือมีการชักนำให้เกิดการเข้าใจผิด หรือเข้าข่ายการหลอกลวงวิธีการหรือสรรพคุณของสินค้าอาหารนั้นๆ

(8) เนื้อหาฉลากสินค้าอาหารที่ระบุต้องไม่ใช้ลักษณะภาษาลับทั้งทางตรงหรือทางอ้อมรูปภาพ หรือสัญลักษณ์ที่อาจชักนำให้ลูกค้าสับสนกับสินค้าอาหารอื่นๆ

(9) เนื้อหาฉลากสินค้าอาหารที่ระบุต้องเป็นไปตามข้อบังคับของกฎหมายของประเทศจีนและสอดคล้องกับข้อบังคับตามมาตรฐานที่กำหนดไว้สำหรับสินค้านั้นๆ

(10) เนื้อหาฉลากสินค้าอาหารที่ระบุต้องสามารถอ่านเข้าใจได้ง่าย ถูกต้องและเป็นไปตามหลักวิทยาศาสตร์⁸

2.3 ผู้ประกอบการต้องยื่นขอเครื่องหมายรับรองมาตรฐานอาหาร (QS)

อาหารสำเร็จรูปแช่แข็ง ที่จะได้รับอนุญาตให้วางจำหน่ายในประเทศจีนได้ จะต้องผ่านการตรวจสอบจากหน่วยงานของจีน คือ State Food and Drug Administration (SFDA) เพื่อขอเครื่องหมายรับรองมาตรฐานอาหาร (QS Mark) เสียก่อน และเมื่อผู้ประกอบการได้รับอนุญาตแล้ว จะต้องตีพิมพ์เครื่องหมาย QS ลงบนบรรจุภัณฑ์อาหารที่ได้รับอนุญาตจากนั้นจึงจะสามารถกระจายสินค้าเพื่อวางจำหน่ายต่อไปได้

3. เปรียบเทียบกับการส่งออกผลิตภัณฑ์สัตว์น้ำ

จากที่ได้กล่าวมา หลักเกณฑ์และขั้นตอนการส่งออกและนำเข้าอาหารสำเร็จรูปแช่แข็งไปยังประเทศจีนมีหลักเกณฑ์และขั้นตอนที่ไม่แตกต่างจากการส่งออกอาหารประเภทอื่นมากนัก แต่เมื่อเปรียบเทียบกับ การส่งออกผลิตภัณฑ์สัตว์น้ำแล้ว

จะมีความแตกต่างกันอยู่บางประการ ได้แก่ การส่งออกผลิตภัณฑ์สัตว์น้ำ เช่น กุ้งหรือปลาแช่แข็ง จะมีกระบวนการขั้นตอนการตรวจสอบสุขอนามัยที่ค่อนข้างเข้มงวดตั้งแต่ขั้นตอนการผลิตไปจนถึงขั้นตอนการส่งออก กล่าวคือ ก่อนที่จะดำเนินการส่งออกผลิตภัณฑ์สัตว์น้ำได้ โรงงานที่เป็นผู้ผลิตและส่งออกสินค้าจะต้องได้รับการรับรองมาตรฐานสุขลักษณะ (GMP) และระบบการวิเคราะห์อันตรายและจุดวิกฤตที่ต้องควบคุม (HACCP) ให้เป็นไปตามเงื่อนไขและข้อปฏิบัติของประเทศผู้นำเข้าเสียก่อน ซึ่งการตรวจรับรองโรงงานดังกล่าวจะกระทำโดยกองตรวจสอบรับรองมาตรฐานคุณภาพสัตว์น้ำและผลิตภัณฑ์สัตว์น้ำ (กตส.) กรมประมง กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ จากนั้นเมื่อโรงงานได้ผ่านการตรวจรับรองแล้ว โรงงานจะได้รับการจัดระดับโรงงานและขึ้นทะเบียนรายชื่อ พร้อมทั้งแจ้งรายชื่อไปยังประเทศผู้นำเข้าที่มีข้อตกลงร่วมกัน ทั้งนี้ โรงงานที่ผ่านการตรวจรับรองจะถูกตรวจประเมินสุขลักษณะเป็นประจำอย่างน้อยปีละ 2 ครั้ง เพื่อต่ออายุหรือระงับการออกไปรับรองสุขอนามัย หากพบว่าผลการตรวจสอบไม่ผ่านมาตรฐาน GMP และ HACCP รวมทั้งผลวิเคราะห์ทางห้องปฏิบัติการตามเกณฑ์ที่กำหนด จากนั้นในขั้นตอนของการส่งออก เมื่อโรงงานจะส่งออกสินค้าในแต่ละครั้ง โรงงานจะต้องยื่นขอใบรับรองสุขอนามัย (Health Certificate) ต่อกองตรวจสอบรับรองมาตรฐานคุณภาพสัตว์น้ำและผลิตภัณฑ์สัตว์น้ำ (กตส.) กรมประมงอีกครั้ง ก่อนที่จะดำเนินการส่งออกได้

⁸ สำนักงานยุทธศาสตร์การพาณิชย์ กระทรวงพาณิชย์, “กฎระเบียบการควบคุมฉลากสินค้าอาหารที่นำเข้าและส่งออก (คำสั่งของกรมตรวจสอบคุณภาพสินค้าและกักกันพืช คำสั่งที่ 19 ประกาศเมื่อวันที่ 15 ก.พ. 2543 มีผลบังคับใช้ตั้งแต่วันที่ 1 เมษายน 2543)” สืบค้นเมื่อวันที่ 19 มกราคม พ.ศ.2557 จาก <http://www.chineselawclinic.moc.go.th>.

⁹ สมาคมอาหารแช่เยือกแข็งไทย “ข้อปฏิบัติในการส่งออกสินค้าสัตว์น้ำไปประเทศต่างๆ” สืบค้นเมื่อวันที่ 17 มีนาคม 2558 จาก http://www.thai-frozen.or.th/news_21.php และศึกษาเพิ่มเติมได้จาก กองตรวจสอบคุณภาพสินค้าประมง กรมประมง กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ “หลักเกณฑ์และข้อกำหนดการตรวจรับรองโรงงาน” สืบค้นเมื่อวันที่ 18 เมษายน 2559 จาก <http://www.fisheries.go.th/quality/Inspection.php>.

จะเห็นได้ว่า ขั้นตอนต่างๆ ก่อนที่จะมีการส่งออกผลิตภัณฑ์สัตว์น้ำไปยังประเทศต่างๆ ซึ่งรวมถึงประเทศจีนด้วย มีกระบวนการขั้นตอนในการตรวจสอบความปลอดภัยของผลิตภัณฑ์อย่างเข้มข้นตั้งแต่ขั้นตอนการผลิตสินค้าไปจนถึงขั้นตอนการส่งออก อันส่งผลให้ประเทศผู้นำเข้าผลิตภัณฑ์สัตว์น้ำจากประเทศไทยเกิดความมั่นใจในด้านความปลอดภัยของสินค้ามากขึ้น ซึ่งก่อให้เกิดผลดีกับผู้ส่งออกเมื่อสินค้าไปถึงประเทศปลายทาง

วิเคราะห์และสรุปผล

ปัญหา

จากการศึกษาหลักเกณฑ์และขั้นตอนในการส่งออกอาหารสำเร็จรูปแช่แข็งจากประเทศไทยไปยังประเทศจีนตามที่ได้กล่าวมาข้างต้น คณะผู้วิจัยพบว่าหลักเกณฑ์และขั้นตอนดังกล่าวยังมีปัญหาและอุปสรรคบางประการต่อการเอื้ออำนวยความสะดวกแก่ผู้ประกอบการและการส่งเสริมการส่งออกอาหารสำเร็จรูปแช่แข็ง ทั้งที่เป็นปัญหาและอุปสรรคที่เกิดจากฝ่ายประเทศจีน และปัญหาและอุปสรรคที่เกิดจากฝ่ายประเทศไทย ดังนี้

1. แม้ประเทศจีนจะให้สิทธิประโยชน์ทางด้านภาษีแก่ประเทศสมาชิกอาเซียน โดยการเก็บอากรขาเข้าในอัตรา 0% แต่ประเทศจีนก็มีมาตรการกีดกันการค้าที่มีใช้ภาษี (Non-Tariff Barriers : NTBs) เข้ามาใช้ในการควบคุมการนำเข้าของสินค้าจากต่างประเทศ ซึ่งอาหารสำเร็จรูปแช่แข็งที่ส่งออกจากประเทศไทยก็ได้รับผลกระทบจากการใช้มาตรการดังกล่าวเช่นกัน อันจะเห็นได้จาก เมื่อสินค้าอาหารสำเร็จรูปแช่แข็งไปถึงยังท่าเรือของประเทศจีนแล้ว สินค้าดังกล่าวจะต้องถูกตรวจตราและตรวจโรคสำหรับการนำเข้าสินค้า โดยเจ้าหน้าที่ของ China Entry-Exit Inspection and Quarantine

Bureau : CIQ ซึ่งเจ้าหน้าที่จะมีการดึงตัวอย่างของสินค้าเพื่อเอามาตรวจสอบและเทียบกับเอกสารที่รับรองอีกครั้ง ทั้งนี้การตรวจสอบดังกล่าวค่อนข้างมีความเข้มงวด ทำให้กระบวนการก่อนที่จะผ่านด่านศุลกากรเข้าไปยังประเทศจีนได้ ถ้าเอกสารถูกต้อง สมบูรณ์ และสินค้าไม่มีปัญหาอื่นจะใช้เวลาราว 15-20 วันที่เดียว โดยระยะเวลาดังกล่าวจะต้องดำเนินการผ่าน Shipping Agent ที่มีความชำนาญที่ท่าเรือด้วย¹⁰ ดังนั้น เมื่อระยะเวลากว่าที่จะนำสินค้าเข้าไปยังประเทศจีนได้ต้องใช้เวลาก่อนหน้านั้น สิ่งก็ตามมาก็คือค่าใช้จ่ายที่เพิ่มขึ้นของผู้ประกอบการสำหรับการดูแลสินค้าไม่ให้เน่าเสียที่ถูกกักอยู่ที่ท่าเรือ ทำให้ต้นทุนอาหารสำเร็จรูปแช่แข็งของประเทศไทยเพิ่มขึ้นตามไปด้วย

2. ระเบียบและขั้นตอนในการนำเข้าสินค้าในแต่ละท้องที่หรือมณฑลของประเทศจีนมีมาตรฐานการดำเนินการที่อาจแตกต่างกันในรายละเอียด ประกอบกับการปฏิบัติงานของหน่วยงานจีนในแต่ละท้องที่หรือมณฑลยังคงมีความไม่แน่นอนชัดเจน มีการเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา นอกจากนี้ ยังมีปัญหาเรื่องความโปร่งใสในการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าหน้าที่อีกด้วย อาทิเช่น ก่อนที่จะมีการนำสินค้าเข้าไปยังประเทศจีน จะมีการเรียกเก็บภาษีมูลค่าเพิ่ม (VAT) สำหรับสินค้าที่จะนำเข้า ซึ่งเจ้าหน้าที่ในบางท้องที่มีปัญหาในเรื่องการคิดคำนวณภาษีที่ไม่มีความชัดเจนเกี่ยวกับอัตราที่ใช้เรียกเก็บ ฐานภาษีที่ใช้ในการคำนวณภาษีใช้ฐานจากอะไรในการคำนวณ ทำให้การเสียภาษีในแต่ละครั้งของการนำเข้าสินค้าไม่แน่นอนแล้วแต่เจ้าหน้าที่ที่จะคำนวณให้ในแต่ละครั้ง ส่งผลทำให้ผู้ประกอบการไม่สามารถคำนวณต้นทุนของสินค้าที่แท้จริงของตนได้ เป็นต้น นอกจากนี้ อัตราภาษีมูลค่าเพิ่มที่ประเทศจีนเรียกเก็บจากการนำเข้าสินค้ามีอัตราค่อนข้างสูง คือ 13% สำหรับสินค้า 19

¹⁰ เป็นข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เจ้าหน้าที่ศูนย์ข้อมูลธุรกิจไทยในประเทศจีน ประจำเชียงใหม่

หมวด¹¹ และ 17% สำหรับสินค้านอกเหนือจาก 19 หมวดข้างต้น¹² ทำให้ต้นทุนอาหารสำเร็จรูปแช่แข็งของประเทศไทยมีจำนวนเพิ่มขึ้นอีก

3. ก่อนที่ผู้ประกอบการจะดำเนินการส่งออกอาหารสำเร็จรูปแช่แข็งไปยังประเทศจีนได้ ผู้ประกอบการต้องดำเนินการขอหนังสือรับรองต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นหนังสือรับรองสุขอนามัยทางด้านอาหาร (Health Certificate) ซึ่งอาหารแต่ละประเภทมีความจำเป็นจะต้องติดต่อขอหนังสือรับรองจากหน่วยงานที่แตกต่างกัน เช่น หากอาหารมีส่วนประกอบของผลิตภัณฑ์จากสัตว์น้ำ การขอหนังสือรับรองสุขอนามัยทางด้านอาหารก็ต้องยื่นขอที่กรมประมง กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ แต่ถ้าเป็นอาหารประเภทอื่นก็สามารถดำเนินการขอได้ที่กรมวิทยาศาสตร์การแพทย์ กระทรวงสาธารณสุข หรือกรมวิชาการเกษตร หรือกรมปศุสัตว์ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ หรือในการขอหนังสือรับรองถิ่นกำเนิดสินค้า (FORM E) ผู้ประกอบการจะต้องดำเนินการขอที่กรมการค้าต่างประเทศ กระทรวงพาณิชย์ หรือหอการค้าแห่งประเทศไทย หรือสภาอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย ซึ่งในการดำเนินการขอหนังสือรับรองต่างๆ เหล่านี้ หากผู้ประกอบการมีสถานประกอบการอยู่ที่กรุงเทพฯ จะไม่ประสบปัญหาเท่าใดนัก เพราะหน่วยงานต่างๆ ที่สามารถออกไปรับรองดังกล่าวได้ล้วนตั้งอยู่ที่กรุงเทพฯ นอกจากนี้ในกรุงเทพฯ ยังมีศูนย์บริการส่งออกแบบเบ็ดเสร็จ ของกรมส่งเสริมการค้าระหว่างประเทศ กระทรวงพาณิชย์ (ONESTOP Export Service Center : OSEC) อันเป็นหน่วยงานที่ให้บริการด้านเอกสารส่งออกและให้คำปรึกษาแบบครบวงจร โดย

ได้รับความร่วมมือจากหน่วยงานภาครัฐและภาคเอกชน ในการให้บริการ ณ จุดเดียว ทำให้ผู้ประกอบการสามารถไปติดต่อขอหนังสือรับรองถิ่นกำเนิดสินค้า (FORM E) และหนังสือรับรองสุขอนามัยทางด้านอาหารบางประเภทได้ที่ศูนย์บริการส่งออกแบบเบ็ดเสร็จทีเดียว อันเป็นการอำนวยความสะดวกให้แก่ผู้ประกอบการเป็นอย่างมาก แต่ถ้าผู้ประกอบการมีสถานประกอบการตั้งอยู่ที่ภูมิภาคและสินค้าของผู้ส่งออกจำเป็นต้องดำเนินการส่งออก ณ ด่านชายแดน เช่น ด่านอำเภอเชียงของ จังหวัดเชียงรายเพื่อไปยังประเทศจีนจากการสัมภาษณ์ผู้ประกอบการรับขนส่งสินค้าจากประเทศไทยไปยังประเทศจีน ได้ให้ข้อมูลในกรณีนี้ไว้ คือ ผู้ประกอบการจะเริ่มประสบปัญหาความไม่สะดวกในการขอหนังสือรับรองสุขอนามัยทางด้านอาหารบางประเภทที่ไม่มีหน่วยงานของรัฐออกให้ได้ที่จังหวัดเชียงราย¹³ และไม่มีศูนย์บริการส่งออกแบบเบ็ดเสร็จเช่นในกรุงเทพฯ ทำให้ผู้ประกอบการต้องเสียเวลาและค่าใช้จ่ายในการเดินทางเพื่อไปขอหนังสือรับรองดังกล่าวที่จังหวัดเชียงใหม่ อันเป็นการเพิ่มต้นทุนแก่ผู้ประกอบการโดยไม่จำเป็น

ข้อเสนอแนะ

จากปัญหาและอุปสรรคบางประการในการส่งออกอาหารสำเร็จรูปแช่แข็งไปยังประเทศจีนตามที่ได้กล่าวมาข้างต้น เพื่อเป็นการขจัดปัญหาและอุปสรรคดังกล่าว คณะผู้วิจัยจึงขอเสนอแนะความเห็น ดังนี้

¹¹ สินค้า 19 หมวด อาทิเช่น ผักและผลไม้ที่ไม่ได้แปรรูป ผลิตภัณฑ์จากทะเล อาหารสัตว์ ปุ๋ยเคมี ยากำจัดศัตรูพืช เครื่องจักรการเกษตร ก๊าซ ถ่านหิน หนังสือ นิตยสาร หนังสือพิมพ์ สารานุกรมโคมพิ้นฐานที่ใช้ในบ้าน เช่น น้ำประปา ระบบความเย็น ความร้อน ก๊าซ เป็นต้น

¹² ศูนย์ข้อมูลเพื่อธุรกิจไทยในจีน “ระบบภาษีจีน” สืบค้นเมื่อวันที่ 16 มีนาคม 2558 จาก www.thaibizchina.com/thaibizchina/th/start/rule_tax.php

¹³ โดยส่วนมากหน่วยงานของรัฐตามกฎหมายจะมีเฉพาะแต่ในจังหวัดที่เป็นศูนย์กลางของภาคนั้น เช่น จังหวัดเชียงใหม่เป็นศูนย์กลางประจำภาคเหนือจะมีหน่วยงานของรัฐที่มีอำนาจออกหนังสือรับรองตั้งอยู่แทบทุกหน่วยงาน เป็นต้น

1. เพื่อเป็นการผ่อนคลายความเข้มงวดในขั้นตอนการตรวจตราและตรวจโรคสำหรับการนำเข้าสินค้า โดยเจ้าหน้าที่ CIQ ของประเทศจีนลงคณะผู้วิจัยมีความเห็นว่า ในการส่งออกอาหารสำเร็จรูปแช่แข็งควรใช้หลักเกณฑ์เช่นเดียวกับการส่งออกผลิตภัณฑ์สัตว์น้ำ เพราะว่าขั้นตอนต่างๆ ก่อนที่จะมีการส่งออกผลิตภัณฑ์สัตว์น้ำไปยังประเทศจีน จะมีการขออนุญาตขั้นตอนในการตรวจสอบความปลอดภัยของผลิตภัณฑ์อย่างเข้มข้น ตั้งแต่ขั้นตอนการผลิตสินค้าไปจนถึงขั้นตอนการส่งออกตามที่ได้กล่าวมาแล้วซึ่งหากมีการนำกระบวนการดังกล่าวมาใช้กับการส่งออกอาหารสำเร็จรูปแช่แข็งก่อนที่จะมีการดำเนินการส่งออกด้วยการตรวจสอบโรงงานที่เป็นผู้ผลิตและส่งออกสินค้าจะต้องได้รับการรับรองมาตรฐานสุขลักษณะ (GMP) และระบบการวิเคราะห์อันตรายและจุดวิกฤตที่ต้องควบคุม (HACCP) ตามเงื่อนไขและข้อปฏิบัติของประเทศจีน และในขั้นตอนของการส่งออกแต่ละครั้ง โรงงานจะต้องยื่นขอใบรับรองสุขอนามัย (Health Certificate) อีกครั้งหนึ่ง ก็จะส่งผลทำให้ประเทศจีนเกิดความมั่นใจในความปลอดภัยของอาหารสำเร็จรูปแช่แข็งที่ส่งมาจากประเทศไทยได้ และในขั้นตอนการตรวจตราและตรวจโรคสำหรับการนำเข้าสินค้า โดยเจ้าหน้าที่ CIQ ของประเทศจีนคงผ่อนคลายความเข้มงวดลง อันส่งผลให้ระยะเวลาเมื่อสินค้าไปถึงท่าเรือของประเทศจีนใช้เวลาในการตรวจสอบสินค้าและปล่อยสินค้าที่มาจากประเทศไทยน้อยลงกว่าเดิม หากไม่มีปัญหาประการอื่น ซึ่งจะก่อให้เกิดผลดีต่อผู้ส่งออกอาหารสำเร็จรูปแช่แข็งของประเทศไทยทั้งนี้ กระบวนการดังกล่าวจะเกิดขึ้นได้ต่อเมื่อผ่านการเจรจาทางการค้าระหว่างรัฐบาลไทยกับรัฐบาลจีน

นอกจากนี้ เพื่อให้เกิดความชัดเจนในวิธีการปฏิบัติเกี่ยวกับหลักเกณฑ์และกระบวนการตรวจสอบ จึงควรมีการออกมาตรการทางกฎหมายในระดับกฎกระทรวงหรือประกาศ กำหนดหลักเกณฑ์และขั้นตอนการตรวจสอบอาหารสำเร็จรูปแช่แข็ง

ก่อนการส่งออกไปยังต่างประเทศ เพื่อให้ผู้ประกอบการผลิตอาหารสำเร็จรูปแช่แข็งได้ทราบถึงหลักเกณฑ์และสามารถปฏิบัติตามได้อย่างถูกต้องต่อไป โดยอาจนำหลักเกณฑ์และขั้นตอนการตรวจสอบการส่งออกผลิตภัณฑ์สัตว์น้ำมาใช้เป็นแนวทางได้

2. ก่อนที่ผู้ส่งออกอาหารสำเร็จรูปแช่แข็งจะดำเนินการส่งออกสินค้าไปยังประเทศจีน ควรที่จะต้องทำการศึกษาถึงกฎ ระเบียบ หลักเกณฑ์ของการนำเข้าสินค้าในแต่ละท้องที่หรือมณฑลเสียก่อนว่า ในท้องที่หรือมณฑลที่จะนำสินค้าเข้าไปนั้น มีระเบียบ กฎเกณฑ์ในรายละเอียดแตกต่างจากท้องที่หรือมณฑลอื่นหรือไม่ อย่างไร และต้องคอยติดตามความเปลี่ยนแปลงเกี่ยวกับระเบียบ กฎเกณฑ์ดังกล่าวอยู่เป็นประจำด้วย รวมทั้งควรศึกษาและติดตามความเปลี่ยนแปลงของกฎหมายภาษี โดยเฉพาะกฎหมายภาษีมูลค่าเพิ่ม (VAT) ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการนำเข้าสินค้า เพื่อให้ผู้ประกอบการจะได้นำข้อมูลดังกล่าวมาใช้ในการวิเคราะห์และปฏิบัติตามได้อย่างถูกต้องก่อนที่จะดำเนินการส่งออก

3. วิธีการที่จะเป็นการอำนวยความสะดวกแก่ผู้ประกอบการอาหารสำเร็จรูปแช่แข็งที่อยู่ตามภูมิภาคของประเทศไทย หน่วยงานของรัฐที่มีหน้าที่เกี่ยวข้องกับการออกเอกสารที่ใช้ประกอบการส่งออกและนำเข้า เช่น หนังสือรับรองสุขอนามัยทางด้านอาหาร (Health Certificate) เป็นต้น ควรที่จะมีศูนย์รับคำขอของผู้ยื่นคำขอเอกสารอยู่ตามจังหวัดต่างๆ ที่มีด่านศุลกากรในการส่งออกสินค้า หรือมีฉะนั้นควรมีการจัดตั้งศูนย์บริการส่งออกแบบเบ็ดเสร็จ (ONESTOP Export Service Center : OSEC) ขึ้นในแต่ละภูมิภาค ทั้งนี้ก็เพื่อให้เกิดความสะดวกแก่ผู้ประกอบการมากยิ่งขึ้น และทำให้ผู้ประกอบการไม่ต้องเสียเวลาและค่าใช้จ่ายในการดำเนินการเกี่ยวกับเอกสารที่ใช้ในการส่งออกและนำเข้าโดยไม่จำเป็นได้

เมื่อการส่งออกอาหารสำเร็จรูปแช่แข็งจากประเทศไทยไปยังประเทศจีนยังมีโอกาสที่จะเติบโตอีก ดังนั้น หลักเกณฑ์และขั้นตอนต่างๆ ที่

เกี่ยวข้องกับการส่งออกและนำเข้าสินค้าจึงไม่ควรเข้ามาเป็นอุปสรรคต่อการส่งเสริมการส่งออก ในทางตรงกันข้ามหลักเกณฑ์และขั้นตอนดังกล่าวกลับต้องอำนวยความสะดวกแก่ผู้ส่งออกให้มากที่สุดเท่าที่จะสามารถกระทำได้ แต่ที่สำคัญจะต้องไม่กระทบต่อมาตรฐานความปลอดภัยของสินค้าด้วย ทั้งนี้เพื่อประโยชน์ร่วมกันของประเทศไทยและประเทศจีน

กิตติกรรมประกาศ

คณะผู้วิจัยขอขอบคุณมหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวงที่สนับสนุนงบประมาณในการจัดทำวิจัยในครั้งนี้ รวมทั้งผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องที่ช่วยทำให้งานวิจัยสำเร็จลุล่วงด้วยดี

เอกสารอ้างอิง

- กรมเจรจาการค้าระหว่างประเทศ กระทรวงพาณิชย์(2548).เขตการค้าเสรีอาเซียน-จีน : FTA fact book = Asean-China Free Trade Agreement : ACFTA. กรุงเทพฯ. ม.ป.พ.
- กรมเจรจาการค้าระหว่างประเทศ กระทรวงพาณิชย์ “การค้าระหว่างประเทศของไทยกับประเทศคู่เจรจา FTA ปี 2556”, จาก www.thaifita.com/ThaiFTA/Portals/0/thaitrade_FTAdec2556.pdf.
- กลุ่มมาตรการ SPS สำนักมาตรการทางการค้า กรมการค้าต่างประเทศ, “มาตรการสุขอนามัยและสุขอนามัยพืชและสัตว์ (Sanitary and Phytoanitary Measures : SPS) ของจีน” จาก www.chineselawclinic.moc.go.th.
- ธนา โตสิตารัตน์. (2549). เขตการค้าเสรีไทย-จีน : วิเคราะห์ในเชิงกฎหมายเศรษฐกิจระหว่างประเทศ. (วิทยานิพนธ์ นิติศาสตรมหาบัณฑิต)คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- วาสนา ศิลปรุ่งธรรม. (2549). รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์ เรื่อง ศึกษาการส่งออกสินค้าของไทยไปจีน. ศูนย์ข้อมูลเพื่อธุรกิจไทยในจีน “ระบบภาษีจีน” จาก www.thaibizchina.com/thaibizchina/th/start/rule_tax.php.
- สมาคมอาหารแช่เยือกแข็งไทย “ข้อปฏิบัติในการส่งออกสินค้าสัตว์น้ำไปประเทศต่างๆ” จาก www.thai-frozen.or.th/news_21.php
- ส่วนวิจัยธุรกิจ 1 ฝ่ายวิจัยธุรกิจ ธนาคารเพื่อการส่งออกและนำเข้าแห่งประเทศไทย. “ตลาดสินค้าพร้อมรับประทานในจีน...โอกาสดีของผู้ส่งออกไทย” จาก www.exim.go.th/doc/newsCenter/9753.pdf.
- สำนักงานยุทธศาสตร์การพาณิชย์ กระทรวงพาณิชย์, บริษัท ที่ปรึกษากฎหมายฟาร์อีสต์ จำกัด และบริษัท โซซิโอ-เอกโคโนมิก คอนซัลแตนท์ จำกัด. “กฎหมายว่าด้วยความปลอดภัยทางด้านอาหาร ค.ศ. 2009” จาก www.chineselawclinic.moc.go.th.
- สำนักงานยุทธศาสตร์การพาณิชย์ กระทรวงพาณิชย์, “สิ่งที่ควรทราบและขั้นตอนในการยื่นตรวจตราและตรวจโรคสำหรับการเข้าออกผ่านแดน,” และ “กฎระเบียบการควบคุมฉลากสินค้าอาหารที่นำเข้าและส่งออก (คำสั่งของกรมตรวจสอบคุณภาพสินค้าและกักกันพืช คำสั่งที่ 19 ประกาศเมื่อวันที่ 15 ก.พ. 2543 มีผลบังคับใช้ตั้งแต่วันที่ 1 เมษายน 2543),” จาก www.chineselawclinic.moc.go.th.